

Наталія Євгеніївна Федорінова,
директор ЗНЗ I-III ступенів № 122
м. Кривий Ріг, Україна

УДК 37.091.212/3

ВІД ТИХ, КОМУ ДАНО БАГАТО, БАГАТО ОЧІКУЮТЬ

Автор статті розкриває створення ефективного супроводження реалізації одаренності учасників, показує методики, які допомагають зрозуміти творчески одареного ребенка з креативністю мислення.

Ключевые слова: психолого-педагогічне супроводження, особистісне розвиток, система проектування навчально-виховного процесу.

This article is about the content technology of the educational process in the secondary school using complex diagnostic and design in the teaching and educational process.

Key words: the psychological-pedagogical support, the personality development, the system of designing of teaching and educational process.

«Обдаровані діти – майбутній цвіт нації» – так вважають педагоги Криворізької загальноосвітньої школи I-III ступенів № 122. Це не випадково, бо дитина, яка отримала від народження як інтелектуальні, так і творчі здібності, має можливість скористатися ними у майбутньому. Сучасність вимагає відхилитись від орієнтації на «середнього учня» та підвищити інтерес до обдарованих дітей, до особливостей розкриття та розвитку їхніх здібностей в освітньому процесі шляхом створення оптимальних умов.

Талановиті діти – це той ресурс, з якого формується інтелектуальна еліта. Інтелектуальну еліту будь-якого народу становлять особистості творчі, яскраві, мислячі. Для примноження та збереження цього потенційно національного багатства необхідно вміння відбирати таких дітей, допомагати їм знайти себе та правильно оцінити, підтримувати їхній розвиток, розкривати потенціал їхньої креативності.

Отже, обдарованість – це своєрідна міра генетично та досвідно визначених можливостей людини адаптуватися до життя та оточення, знаходити рішення у ситуаціях, коли створюються нові, непередбачені проблеми, які потребують саме творчого підходу. Рівень розвитку, якісна своєрідність та характер обдарованості – це результат взаємодії спадковості (природних задатків) і соціального середовища, опосередкованого діяльністю самої людини.

Ми створили «Модель роботи педагогічного колективу із обдарованими та здібними учнями» (рис. 1). Обов'язковими умовами ефективного супроводу реалізації творчої обдарованості є:

- сприятливий соціум, що підтримує людину на важливому (дитячому) етапі її розвитку;

- учителі, які зрозуміють талант дитини і всіляко допомагають його розвитку;

- уважні батьки, які в будь-яких ситуаціях підтримують дитину та вірять в її успішне майбутнє.

Вважаємо за необхідне, спрямувати зусилля на розбудову наскрізної системи супроводу або патронату обдарованих дітей. Окреслимо провідні питання цього процесу:

- раннє діагностування (виявлення) обдарованих дітей;

- визначення спрямованості та ступеня обдарованості;

- відбір та підвищення професіоналізму вчителя, залученого до діяльності з обдарованою дитиною;

- розробка індивідуального плану розвитку та напрямку, методів і форм інтенсивного соціально-педагогічного супроводу;

- професійна орієнтація, залучення до науково-експериментальної діяльності певного ВНЗ, рекомендація-направлення (можливо, пільги при вступі), працевлаштування;

- розширення партнерських зв'язків із науковими установами, вищими навчальними закладами з метою залучення наукового потенціалу до діяльності з обдарованою учнівською молоддю;

- проведення творчих конкурсів, олімпіад на базі ВНЗ з профорієнтаційним спрямуванням;

- психолого-педагогічна підтримка батьків, оскільки «першовідкривачами» обдарованості дітей є батьки, вони виконують головну роль у становленні та розвитку не лише обдарованості дитини, а і її особистості.

Рис. 1. Модель роботи педагогічного колективу із обдарованими та здібними учнями

Учителі навчального закладу працюють з обдарованими учнями за наступними напрямками.

1. На уроках – індивідуальна диференційована діяльність.
2. Гурткова робота з певного предмета.
3. Позакласні заходи у межах предметних тижнів.
4. Предметні заходи у класі із запрошенням батьків.
5. Участь учнів 1–11-х класів у шкільній конференції «День науки» із захистом навчальних проєктів.
6. Участь в олімпіадах різного рівня.
7. Участь у творчих конкурсах різного рівня.
8. Театралізовані свята – особлива форма діяльності з обдарованими дітьми, що дозволяє їм не лише реалізувати акторські здібності, беручи участь у виставах, але й виявити творчі навички, розробляючи сценарії постановок, розвинути схильність до художнього читання та літературної творчості, виявити ерудицію та дослідницькі навички у вікторинах і наукових диспутах. Така діяльність сприяє підвищенню мотивації обдарованих дітей до співробітництва із вчителями у процесі самовдосконаленні.

Виявлення, розпізнавання значних можливостей розвитку дитини в майбутньому є важливою проблемою вчителів. Існує багато методик, що допомагають нам пізнати творчу, обдаровану дитину з креативним мисленням.

1. «Анкета з визначення здібностей учнів» за методикою американських вчених А. де Хаана та Г. Кафа. Ця анкета допомагає визначити на основі співставлення з інтересами однолітків особливості спрямованості характеру даної особистості.

2. Методика «Неіснуюча тварина» допомагає визначити, наскільки у дитини розвинена творча уява, оригінальність мислення, емоційний стан.

3. Методика «Віддалені асоціації» невербальна модифікація тесту А. Медніка виявляє оригінальність та гнучкість мислення, уміння перекомбінувати певні елементи в нові комбінації.

4. Методика «Прогресивні матриці Дж. Равена» допомагають визначити рівень аналітико-синтетичних умінь.

5. Тест «Не прогав вундеркінда!» допоможе батькам виявити та розвинути приховані здібності та задатки дитини.

6. Методика Векслера допомагає визначити рівень інтелектуальних здібностей.

7. Методика Кеттелла допомагає оцінити інтелектуальні можливості дитини.

8. Методика Айзенка допомагає визначити рівень інтелекту.

9. Методика «Особливості творчої уяви» (В. Ф. Маценко) допомагає виявити рівень словесно-логічного мислення.

Розглянемо етапи роботи з обдарованими учнями.

1. Підготовчий:

- виявлення обдарованих учнів;
- складання діагностичних карт;
- розроблення нормативних документів, робочих програм роботи з обдарованими учнями;
- упровадження інтерактивних методів навчання (проблемно-дослідних, проєктних, модульних), що розвивають в учнів творче та дослідницьке мислення.

2. *Основний* (практичний):
 - активна участь в інтелектуальних і творчих конкурсах різних рівнів;
 - аналіз досягнутих результатів.
3. *Узагальнення*:
 - співвідношення результатів реалізації програми з поставленими метою та завданнями;
 - визначення перспектив і шляхів подальшої роботи з обдарованими учнями.

Форми роботи вчителя-предметника з обдарованими дітьми

1. Розв'язання нестандартних завдань на уроках і в позаурочний час.
2. Індивідуальна та диференційована робота.
3. Ділові ігри, інтерактивні методи навчання.
4. Участь у конкурсах різних рівнів.
5. Участь у предметних олімпіадах різних рівнів.

Як відомо, лише особистість має можливість виховати особистість, і лише талант плекатиме новий талант. Навчальний заклад підтримує постулат гуманітарної педагогіки про те, що всі діти потенційно народжуються творцями. На допомогу вчителям приходить особистісно зорієнтований підхід до дитини, що передбачає не лише прагнення давати знання, а й розвивати індивідуальні здібності, виробляти духовні й інтелектуальні якості через організацію на навчальному занятті пізнавальної, комунікативної, творчої, дослідницької, ігрової діяльності.

Суть цього підходу вчителі розуміють як визнання учня головною діючою особою педагогічного процесу. Це сприяє гуманізації стосунків. Учитель доброзичливо ставиться до учня незалежно від його успіхів та досягнень, заохочує індивідуальне зростання, оцінює його діяльність не лише за кінцевим результатом (правильно чи неправильно), але за процесом досягнень. У навчальному закладі вважається неприпустимим формування негативної оцінки особистості за окремі недоліки чи поведінку.

Гуманізацію вчителі розуміють, як оптимістичну віру в дитину, її творчі сили і здібності, виявлення та стимулювання кращих рис особистості. Основна парадигма діяльності вчителя: *«головне – дати можливість кожному учню реалізувати власні здібності, створити для кожного комфортні умови»*. Орієнтація на творчу особистість потребує від учителя запровадження методів, що спонукають учнів до активної діяльності, стимулюють розвиток мислення, уяви, викликають зацікавленість, позитивне ставлення до навчання. Учитель повинен вигадувати, творити, бути винахідником, щоб створити атмосферу творчості, пошуку, адже М. Форбе стверджував, що успіх приходить до того, хто робить те, що найбільше любить.

Творчий успіх учителя у розв'язанні педагогічних проблем багато в чому визначається його майстерністю, готовністю до нестандартної педагогічної роботи з учнями. Було виявлено пряму залежність між систематичним методичним навчанням і професійним становленням учителя. У практиці сучасної освіти

використовуються різні форми методичної діяльності щодо стимулювання потреби вчителя до творчих підходів у розв'язанні навчально-виховних завдань сучасної середньої освіти.

У наших вчителів є улюблений образ – Крилатий кіннь, що долаючи перешкоди (конфлікти, непорозуміння, недооцінка), досягає вершин Істини. Там його чекає визнання та нові невідкорені вершини. Таким чином, учитель сучасного навчального закладу повинен не просто вчити чи виховувати, він повинен формувати світосприйняття та світорозуміння, світогляд і волю, ідеали, поняття моральності та краси; формувати духовно-інтелектуальну, творчу особистість, адаптовану до нових умов, всебічно розвинену, соціально зрілу, яка успішно засвоює ціннісно-нормативний досвід поколінь, виробляючи власний досвід діяльності, творчості, спілкування. Тому особливої значущості набуває розвиток педагогічної творчості, створення колективу однодумців, які б усвідомлювали свою роль у суспільстві і на основі цього самовдосконалювались та розвивали власний творчий потенціал. Проблема якісної шкільної освіти та підготовки підростаючого покоління до життя в умовах нестабільності суспільства та динамізму суспільних процесів пов'язана із діяльністю вчителя, рівнем його професіоналізму і майстерності.

Складні проблеми інтелектуального розвитку підростаючого покоління не можуть бути так успішно вирішені без урахування емоційної сфери особистості і тих, кого вчать, і тих, хто вчить. Людина зможе здолати не лише соціальні, але й психологічні бар'єри, не зламається перед життєвими труднощами, якщо ще в шкільні роки будуть створені умови для гармонізації її інтелектуального й емоційного аспектів, якщо поряд із розвитком інтелектуального багажу особа сформує у собі установку на емоційні контакти з іншими людьми, здатність розуміти свій емоційний стан і оточуючих, навчиться контролювати і регулювати емоційні реакції на зовнішні та внутрішні дії.

Від професіоналізму вчителя, його майстерності залежить, наскільки успішно його учні будуть підготовлені до самостійного, дорослого життя, свідомого вибору життєвої стратегії та подолання тих перешкод, що виникатимуть на їх шляху. Важливо, щоб кожен учитель усвідомив, що він вніс вклад у становлення нової особистості, здатної до перетворення суспільства на демократичних засадах, і був щасливий від того, що його діяльність принесла користь, що його зусилля не марні.

Батьки і діти нашої школи із задоволенням збираються на Свято вшанування переможців конкурсів, олімпіад, спортивних змагань. «Асамблея зірок» щорічно приймає більше 50 учнів-номінантів та їхніх наставників. Вони несуть у доросле життя іскорки палаючого вогню творчості наші зірочки. Через декілька років приносять до рідної шкільної домівки «дорослі» перемоги. І радіє вчительське серце, адже, коли запалюються зірки, це означає що комусь потрібно. Успішним у нашому навчальному закладі

може стати кожен. Щомісяця проводяться лінійки, де відзначаються переможці шкільних акцій, конкурсів. «Твоя перемога вливається у перемоги рідної школи», – під цим девізом кожний малюк прагне до успіху, і з гордістю учні приносять у «галерею слави» власні досягнення – грамоти та медалі.

Дружному вчительському та дитячому колективам до душі такий девіз: «Якщо ти здатен посміхатися життю, воно завжди посміхатиметься тобі».

Ми прагнемо створити «добру школу», тому що:

- розвиваємо здатність до саморозвитку;
- готовність вчителів до сприйняття нового;
- створюємо умови для творчості, пам'ятаючи,

що вчительська професія – від Бога.

Для того, щоб зробити життя кращим, необхідно йти разом з ним, а не проти нього. Спочатку *бути*, потім *робити*, а вже потім *отримувати*. За цим принципом існує Всесвіт.

Творчий шлях учителя схожий на те, як крапельки дощу зливаються і утворюють цівки, що накопичуються та перетворюються на потужні потоки. Ці крапельки педагогічних пошуків визначають життєвий шлях зростаючої людини та її майбутнє. У їх єдності полягає енергія педагогічних зусиль та сприяння тому, щоб учень міг вільно та успішно вчитися та розвиватися. Руйнування сталих педагогічних догм новим досвідом – це і є педагогічна творчість у розумінні цього слова. Важливо навчитися довіряти власним думкам та емоціям, йти на ризик, створюючи нове. К. Роджерс і Дж. Фрейберг закликали йти разом до свободи – свободи вчитися.

Використані літературні джерела

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Наук.-метод. посібн. / І. Д. Бех. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Карамушка Л. М. Психологія управління закладами середньої освіти: Монографія / Л. М. Карамушка. – К.: Ніка центр, 2000. – 332 с.
3. Коберник О. М. Проектування навчально-виховного процесу в школі / О. М. Коберник. – К., 1995.
4. Коберник О. М. Проектування навчально-виховного процесу: управлінський аспект // Освіта і управління. – 1997. – Т. 1. – № 4.
5. Барко В. І., Тютюнников А. М. Як визначити творчі здібності дитини? / В. І. Барко, А. М. Тютюнников. – К.: Знання, 1991.
6. Ванбреннер С. Методи навчання обдарованих дітей в американській школі // Обдарована дитина. – 1998. – № 1. – С. 29–33.
7. Васюра С. Як навчати обдаровану дитину? // Дитина. Сімя. Школа. – 2001. – № 4. – С. 11–15.
8. Гільбух Ю. 3. Розумово обдарована дитина / Ю. 3. Гільбух. – К.: Либідь, 1993.
9. Губенко О. В. Творчий інтелект: деякі особливості та методи активізації у старшокласників // Обдарована дитина. – 1998. – № 1. – С. 25–28.
10. Зазимко О. В. Основні теоретичні підходи до визначення обдарованості / О. В. Зазимко // Обдарована дитина. – 1998. – № 8. – С. 5–12.
11. Моляко В. О. Актуальні соціально-психологічні аспекти проблеми обдарованості // Обдарована дитина / В. О. Моляко. – 1998. – № 1. – С. 3–5.
12. Степенко Г. В., Бургін М. С. Обдаровані діти: навчання і розвиток // Обдарована дитина. – 1998. – № 3. – С. 6–9.
13. Сущенко А. Проблема шкільного навчання обдарованих дітей // Шкільний психолог. – 2002. – № 8. – С. 19–22.

